

# GAZDASÁGI NÖVEKEDÉS ÉS ESÉLYEGYENLŐSÉG AZ EURÓPAI UNIÓBAN

## *ECONOMIC GROWTH AND EQUAL OPPORTUNITY IN THE EUROPEAN UNION*

**BALÁZS-FÖLDI EMESE PhD-hallgató**

DE GTK Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

### **Abstract**

In the 21st century the European Union turned exceptional attention to the improvement of employment and labour market situation of persons with disability and reduced work capacity. It was resulted by the concurrence and intertwining of two highly important processes which enhancing one another's effect transformed the augmentation in the labour market role of persons with disability and reduced work capacity into a distinguished area of the European Union. One of them is the attempts to solve the economic difficulties arising in the union, the another is the process of human rights and improvement in equal opportunities. Thanks to this concurrence, the equal opportunity has become an important instrument to promote economic development and growth, and enhance employment. Relying on specialist literature the study aims to explore the economic and equal opportunity policies ongoing in the European Union.

### **1. Bevezetés**

Az Európai Unió a XXI. században kiemelt figyelmet fordít a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek munkaerő-piaci helyzetének javítására. Ez két igen fontos folyamat találkozásának és összefonódásának eredménye, melyek egymás hatását felerősítve az Európai Unió kiemelt területévé tette a fogyatékos személyek munkaerő-piacon betöltött szerepének növelését. Az egyik az unióban jelentkező gazdasági nehézségek megoldására tett kísérletek, a másik az emberi jogok, az esélyegyenlőség fejlődésének folyamata. E találkozásnak köszönhetően az esélyegyenlőség fontos eszközévé vált a gazdasági fejlődés, növekedés elősegítésének és a foglalkoztatottság növelésének.

A tanulmány célja, hogy szakirodalom áttekintése segítségével feltárja az Európai Unióban végbemenő gazdasági és esélyegyenlőségi folyamatokat.

### **2. Változó gazdasági környezet**

A fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek ügye a gazdaság szempontjából rövid történelmi múltra tekint vissza. A klasszikus liberális közgazdasági felfogás szerint a piac, mint láthatatlan kéz végzi azokat a korrekciókat, melyek a munkaerő-piac keresletét és kínálatát befolyásolják.<sup>1</sup> E szemlélet értelmében a fogyatékos és megváltozott munkaképességűvé vált személyek is megtalálják helyüket a gazdaságban. A valóságban azonban ezt a nézetet a háborúk és a gazdasági válságok megkérdőjelezték, segítséget

a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek csupán a rehabilitáció által kaphattak, mely azonban kevésnek bizonyult a foglalkoztatottsági szint emelésére.

A nyugat-európai országokban a II. világháborút követően létrejövő gazdasági jólétnek köszönhetően a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek magas szinten részesültek a jóléti elosztás jótékony hatásaiban, amely azonban a munkaerő-piactól való távolmaradásra ösztönözte őket.

Európa e területén megvalósuló gazdasági jólét következménye volt: a magas arányú foglalkoztatottság és a magas szintű szociális biztonság. Maksay (2009) megállapítása szerint a 70-es évek közepéig a határozottan növekvő nyugat-európai gazdaságban inkább a munkaerő túlkereslet, mint a túlkínálat volt a jellemző.<sup>2</sup> A hetvenes évek közepétől megjelenő gazdasági válság (1974-es olajválság) hatására a gazdasági növekedés megtorpant, a foglalkoztatottság csökkent, a munkanélküliség folyamatosan emelkedő tendenciát mutatott.

Az államok igyekeztek kiegyensúlyozni a negatív folyamatokat, ezek azonban – mindamellet, hogy nem érték el a kívánt célt – eladósodáshoz, költségvetési hiányokhoz vezettek és magas adókat eredményeztek. A munkanélküliség következményeként elmaradtak az adó- és járulékbefizetések a kívánt mértéktől, másrészt pedig megemelkedtek a szociális szolgáltatásokra, kifizetésekre fordított összegek, mivel egyre többen vették igénybe azokat.<sup>3</sup> Megjelent a tartós, hosszú időn keresztül fennálló munkanélküliség. Ezen a trenden a későbbi konjunktúra időszakok sem változtattak.

Az európai kontinens gazdasági helyzetét súlyosbította az a demográfiai tendencia, melynek hatásai tovább mélyítették a kormányok költségvetési gondjait: az előregedő társadalmak problematikája, melynek következtében egy csökkenő létszámú gazdaságilag aktív népesség tart el egy egyre növekvő számú inaktív lakosságot. Az idősebb korosztály munkaerő-piaci helyzete szorosan összefonódott a fogyatékos, rokkanttá válás kérdéskörével, mivel az idősebb korosztály munkában tartása és egészségének megőrzése a fogyatékos, illetve megváltozott munkaképességűvé válás megelőzését is magában foglalja, hiszen a statisztikai adatok szerint a kor előre haladtával egyre nagyobb az esély arra, hogy valaki beteggé, rokkanttá, fogyatékosá váljék.<sup>4</sup> A 75 év feletiek több mint 30%-a valamilyen módon, több mint 20%-a pedig súlyosan korlátozott. A fogyatékos személyek százalékos aránya az Európai Unió népességének előregedésével emelkedni fog. A fogyatékos emberek körében ráadásul a szegénység is 70%-kal magasabb, mint az átlag.<sup>5</sup> Ezért mondja ki a későbbiekben a Wim Kok-Bizottság (2003), hogy a tervezés szintjén ezt a két társadalmi „csoportot” együtt kell kezelni, mert csak az átmenet határai bizonytalanok, a végeredmény kevésbé.<sup>6</sup>

A 80-as évektől két jelentős tendencia gyakorol hatást a munkaerő-piaci státuszra. Egyrészt a gazdaság egyre inkább eltolódott a primer, az árutermelő ágazatokról a terciér, szolgáltató ágazatok felé, mely kedvezőtlenül hat az alacsony végzettségű munkavállalók, köztük a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek munkaerő-piaci státuszára is. Másrészt az információs és kommunikációs technológiák fejlődése szintén hátrányosan érinti az alacsonyan képzett munkaerőt.

90-es évek első felében a tartós munkanélküliség megoldását alapvetően a belső piac élénkülésétől, növekedésétől várták. A statisztikai elemzések viszont azt mutatták, hogy a fellendülések idején sem következett be tartós csökkenés a munkanélküliségi rátákban, és nem bővültek jelentősen a foglalkoztatási lehetőségek sem, a költségvetési deficitiek továbbra is emelkedtek, a munkanélküliség tartósnak bizonyult és 10% körül állandósult.<sup>7</sup> Csoba (2006) szerint az 1990-es évektől napjainkig folyamatossá váltak a reformok Európa fejlett gazdaságaiban, melyeknek célja a piackiigazítás volt.<sup>8</sup>

A gazdaságban bekövetkezett negatív folyamatok következményeként a munkaerő-piac által generált társadalmi egyenlőtlenségek felerősödtek, és jelentős hátrányba kerültek egyes csoportok, így az alacsonyan szakképzettek, a nők, az etnikai kisebbséghez tartozók, és a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek is. Ezek a csoportok a közösségi jogban általánosan a hátrányos helyzetű csoportok kifejezésben jelenik meg. Ez a 70-es években csak a nők körét foglalta magába és elsősorban e csoport esélyegyenlőségére vonatkozó felfogás uralkodott, a 90-es évek második felétől egészült ki több más csoporttal, többek között a fogyatékos személyekre vonatkozó tartalommal.

### 3. Esélyegyenlőség a munkaerő-piacon

A 90-es évek elejéig még nem volt közös európai szándék, vagy akarat arra vonatkozóan, hogy munkaerő-piaci folyamatok tagországi szabályozottságán túl közösségi dimenzió is kialakuljon az olyan kihívásokra, mint a tartós munkanélküliség vagy a társadalmilag hátrányos helyzetű populációk (a nők, a fiatalok, az idősek, a fogyatékosokkal élők, a fejletlen térségekben lakók) foglalkoztatása. A gazdasági integráció előrehaladása egyre inkább kikényszerítette a növekedés és a foglalkoztatás együtthatásának vizsgálatát, főként a strukturális gazdasági problémák elhatalmasodása miatt. Annál is inkább, mivel a fogyatékos emberek száma az ENSZ felmérése szerint a világ lakosságának 10%-át érinti. Ez az Európai Unió tekintetében 38 millió fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyt jelent, akiknek egy jelentős része a mai napig tartós munkaerő-piaci hátrányt szenved el a gazdaságban.

Az Európai Unió tagállamaiban az 1990-es évek közepétől jelenős filozófiaváltás történt a hátrányos helyzetű, köztük a fogyatékos és megváltozott munkaképességű emberek munkaerő-piaci integrálása kérdésében, melynek hátterében a fentebb bemutatott gazdasági, foglalkoztatási és költségvetési helyzet keresendő.<sup>9</sup>

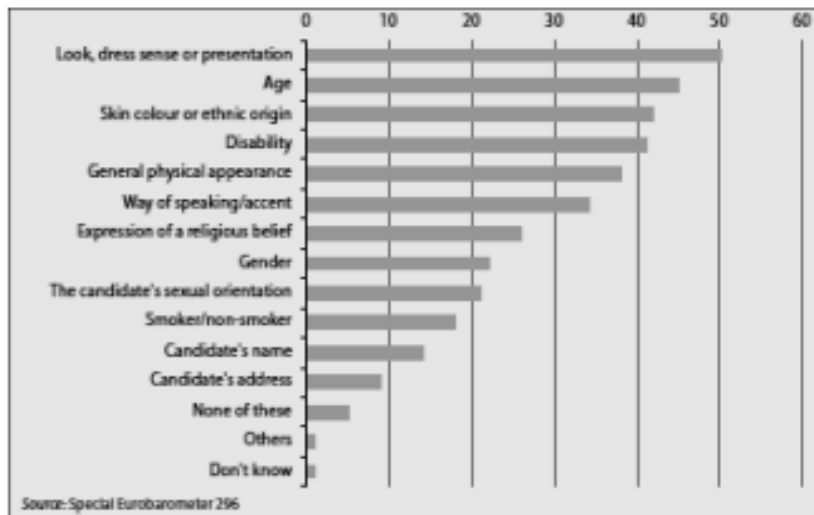
Az Unió felismerte, hogy a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásának, gazdasági szerepvállalásának egyik legnagyobb akadálya az előítéletek. A társadalmi és a gazdasági életben való teljes értékű részvételüket gyakran szemléletbeli és környezeti akadályok gátolják. 1999-ben az Európai Bizottság megállapította, hogy a fogyatékos emberek 2-3-szor nagyobb eséllyel munkanélküliek és hosszabb ideig vannak munka nélkül, mint „ép” társaik.<sup>10</sup> Az 1. ábra szemlélteti a munkáltatók körében végzett felmérés eredményét, mely alapján sorrendben látható, hogy a választásaikat milyen sztereotípiák és előítéletek befolyásolják.

A fogyatékos és megváltozott munkaképességű emberek inaktivitásának aránya közel kétszerese a nem fogyatékosokkal élőkének, melynek hátterében többek között az alacsony iskolai végzettség és szaktudás áll.<sup>11</sup> Emiatt a gazdaságilag aktív fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek munkaerő-piaci helyzetére jellemző, hogy alacsony presztízsű, rosszul fizetett munkát végeznek – bár tagországoként vannak eltérések.

Kutatási eredmények alapján a munkáltatókat befolyásoló legfontosabb tényezők között vannak: az előítélet, a tájékozatlanság és a diszkrimináció.<sup>12,13</sup> A fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyekkel kapcsolatos sztereotípiák, előítéletek és diszkrimináció mind a társadalomban, mind a munka világában egyaránt megfigyelhető jelenségek.<sup>14</sup> Ezért kiemelt jelentősége van a szemléletformálásnak, az esélyegyenlőség érvényesülésének és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának a fogyatékos emberek gazdasági szerepének érvényesülése tekintetében. Móré (2012) alapján az európai országokban már hosszú évek óta bevett gyakorlat, hogy a munkaerő-piacon hátrányt szenvedőket állami szinten is segítik.<sup>15</sup>

**1. ábra. Nézetek a foglalkoztatási diszkriminációról, amikor a munkáltató két egyenlő végzettségű és képességű jelölt közül választ, EU 27, 2008. február – március**

**Figure 1. Views on employment discrimination when the employer selects between two candidates with equal qualification and abilities, EU 27, March – February 2008.**



Forrás: Combating Poverty, EUROSTAT (2010) 25.p.

\*Az 1. ábra tényezői felülről lefelé haladva: megjelenés, öltözködés vagy bemutatkozás; kor; bőrszín, etnikai hovatartozás; fogyatékoság; általános fizikai megjelenés; beszédmód, akcentus; vallásos meggyőződés kifejezése; nem; a jelölt szexuális orientációja; dohányos/nem dohányos; a jelölt neve; a jelölt lakcíme; egyik sem; más; nem tudja.

Az esélyegyenlőség érvényesülése segíti az Európai Unió hosszú távú gazdasági céljait, mivel ezáltal a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek képessé válnak részt venni mind a társadalmi mind a gazdasági életben. A fentieknek köszönhetően az Európai Unió az elmúlt két évtizedben politikai céljai középpontjába helyezte a hátrányos helyzetűknél fogva a munkaerő-piac perifériájára szoruló csoportok, köztük a fogyatékos személyek gazdasági aktivitásának növelését.

A fogyatékos személyek foglalkoztatási helyzete kiemelt területté az amszterdami folyamat következtében vált. Ennek gyökere az Európai Bizottság Fehér Könyvében fedezhető fel. Az Európai Bizottság 1993. évi „Foglalkoztatás, növekedés, versenyképesség” című Fehér Könyvében azt a célt fogalmazza meg, hogy a piaci versenyképesség és a társadalmi szolidaritás egymást erősítő tényezők legyenek. Fontos, hogy a gazdasági növekedés szem előtt tartása mellett megvalósuljon a dolgozók és munkanélküliek, a társadalom és annak kirekesztettjei közötti különbségek csökkentése új munkahelyek teremtése által. Az új munkahelyek növelését az atipikus foglalkoztatási formák (részmunkaidő, távmunka stb.) terjesztése, a foglalkoztathatóság növelése (a munkavállaló versenyképességének, szakképzettségének javítása) által képzelték el.<sup>16</sup>

Az esseni csúcs, a lisszaboni, az amszterdami és a luxemburgi folyamat jelzik azt az Unió foglalkoztatáspolitikát, mely jelentős elmozdulást jelentett a korábbi szemlélet tekintetében. Prioritást kapott a gazdasági növekedéssel párhuzamosan a munkanélküliség kérdésében különösen érintett hátrányos helyzetű rétegek támogatása, felzárkóztatása, gazdasági aktivitásának növelése az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök, a mindenki számára nyitott munkaerőpiac megfogalmazásai valamint a diszkrimináció tilalma és egyenlő bánásmód által.

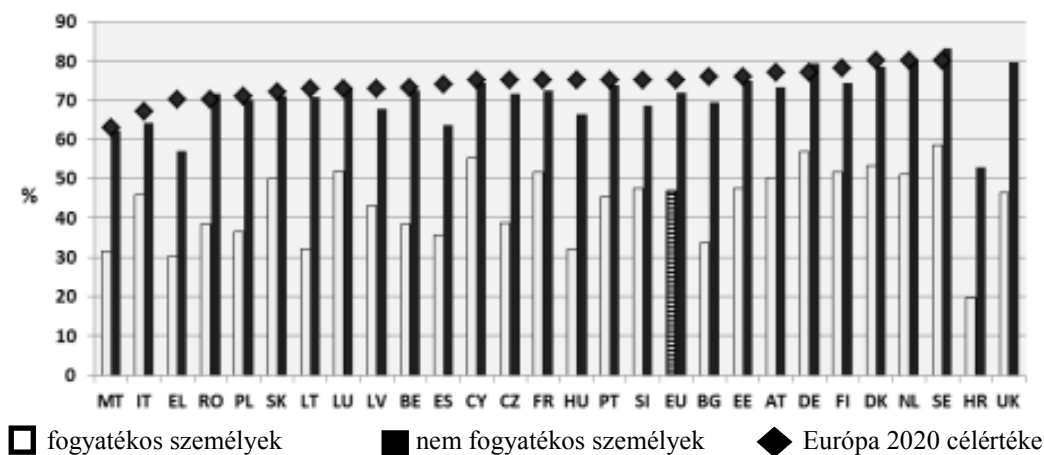
Az ún. Amszterdami Szerződés legnagyobb hatású eleme a foglalkoztatás kérdésköre volt. Ezzel a dokumentummal az Európai Unió egyik legfontosabb politikai célkitűzésévé vált a magas szintű foglalkoztatás: a munkajog, a hátrányos helyzetű csoportok esélyegyenlősége, a munkahelyi egészség- és biztonságvédelem segítségével. Az Unió elképzelés központi eleme a nyitott koordinációs mechanizmus, mely szerint a tagállamok hatásköre megmarad a foglalkoztatáspolitikai alakításában, az uniós közösségi politika csak irányvonalakat és célokat fogalmaz meg e tekintetben.

Az amszterdami szerződésnek köszönhetően fontossá váltak a közös számításokon alapuló munkaerő-piaci felmérések. A felmérések segítségével lehetővé vált, hogy figyelemmel kísérjék a tagországok foglalkoztatási helyzetét, valamint megteremtik más országokkal történő összehasonlítás lehetőségét. 2002-ben kiemelten, ad hoc felvétel során került sor a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatási helyzetének teljes körű vizsgálatára.<sup>17</sup>

A luxemburgi folyamat hatására indult meg az európai foglalkoztatási stratégia, melyet 2005-ben az átdolgozott lisszaboni célkitűzés elveihez igazítottak, 2008-ban pedig újabb foglalkoztatáspolitikai iránymutatásokkal bővültek. Az európai foglalkoztatási stratégia jelenleg az Európa 2020 stratégiával összhangban három fő, 2020-ig elérendő célt határoz meg, melyek közül kettő érinti a fogyatékos, illetve megváltozott munkaképességűvé vált személyeket is, így a 20-64 év közötti lakosság 75%-os foglalkoztatási szintjének elérése, valamint az a cél, amely a szegénység és a társadalmi kirekesztettség kockázatával veszélyeztetettek számának legalább 20 millióval történő csökkentésére vonatkozik<sup>18</sup> (2. ábra).

**2. ábra. A fogyatékos személyek foglalkoztatási rátája az Európai Unió országaiban (20–64 év), 2011**

**Figure 2. Employment rate by disability status and member state (age 20–64), 2011**



Forrás: EU-SILC 2011 and Eurostat (2011)

A tagállamok a fentebbi célok teljesülése érdekében a nyitott koordináció módszerének megfelelően, saját nemzeti foglalkoztatási akciótervek keretében határozhatják meg saját nemzeti programjaikat. Ezért a tagállamokban az aktív és passzív munkaerő-piaci programok során alkalmazott nemzeti politikák jelentős eltéréseket mutatnak.<sup>19</sup> Az Európai Unió alapelveinek megfelelően maguk az érintettek is fontos szerepet vállalnak a döntéshozatalban. A Fogyatékosok Európai Napján (december 3-án) rendezett konferenciák az Európai

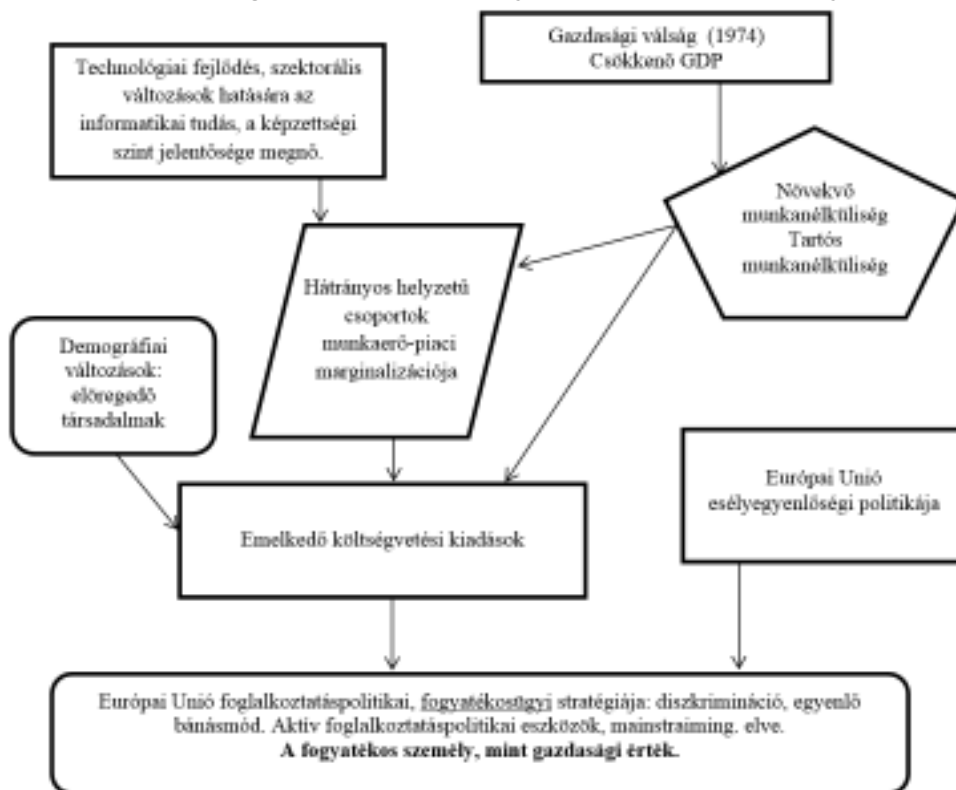
Bizottság a Fogyatékkal Élők Európai Fórumával (EDF) szorosan együttműködve kerülnek megszervezésre. E találkozók fontos megállapításai képezik alapját az Európai Bizottság a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyekre vonatkozó uniós akciótervek kiemelt területeit.

A 3. ábra foglalja össze azt a folyamatot, mely elvezetett az Európai Unió a gazdasági növekedést és társadalmi fejlődést, magas szintű foglalkoztatottságot kitűző alapelveinek megfogalmazásához. A gazdasági válság, a csökkenő GDP, a gazdasági növekedés lelassulása, a csökkenő foglalkoztatottság, a tartós munkanélküliség és a demográfiai korfa elöregedést jelző tendenciája negatív hatást fejtett ki a nyugat-európai államok költségvetési helyzetére.

A gazdaságban végbemenő folyamatok, így a tercier szektor dominanciája, az informatikai és a kommunikációs technológiák fejlődése hátrányosan érintette az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek csoportját, melyek emiatt kiszorultak a munkaerő-piacról, melynek következményeként az állami szinten jelentkező költségvetési kifizetések tovább emelkedtek. Ez ösztönzőleg hatott az Európai Unió gazdaságpolitikájára, melynek megvalósulását az emberi jogi szemlélet segíti. Az Európai Unió esélyegyenlőségi politikája középpontjába a hátrányos helyzetet elszenvedő csoportok munkaerő-piaci pozíciójának, szerepének növelése áll.

**3. ábra. Az Európai Unió fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyeket érintő gazdasági és esélyegyenlőségi politikájának útja**

**Figure 3. The way of the European Union's economic and equal opportunity policy concerning persons with disability and reduced work capacity**



Forrás: Saját összeállítás

Az emberi jogok, egyenlős bánásmód, az esélyegyenlőség érvényesítése és a diszkrimináció tilalma a tagországok politikájában erős befolyást gyakorol a munkáltatókra, melyeket az állam különböző gazdasági- és foglalkoztatáspolitikai eszközökkel igyekszik érdekeltté tenni a társadalmi felelősségvállalásban. E folyamat végeredményeként a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek a munkaerő-piacon, a gazdaságban és a társadalomban is gazdasági értéként jelenhetnek meg.

#### 4. Összefoglalás

A marginális munkaerő-piaci státuszú fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek gazdasági aktivitásának növelése egyszerre van jelen az Európai Unió gazdaság- és esélyegyenlőségi politikájában. E két politika találkozásának központi eleme a gazdasági növekedés, a foglalkoztatottság növelése, a tartós munkanélküliség csökkentése, mely a hátrányos helyzetű csoportok gazdasági szerepének növelése nélkül nem valósulhat meg. Az Európai Unió szerződesei, irányelvei, foglalkoztatási stratégiái fogalmazzák meg azokat a célokat, melyeket a tagállamok a nyitott koordináció elvével összhangban a nemzeti akciótervek során a gyakorlatba fordítanak át. A nemzeti stratégiák programjai lehetővé teszik, hogy a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek, mint gazdasági potenciál jelenhessenek meg a foglalkoztatás területén.

#### Jegyzetek

1. Samuelson, P. A.–Nordhaus, W. D. (1995): Közgazdaságtan. I. Alapfogalmak és makroökonómia. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, p. 529.
2. Maksay Klára (2009): Az Európai Unió foglalkoztatáspolitikájának gazdasági elemzése. Doktori disszertáció. Kaposvár.
3. Kövér Ágnes (szerk.) (2012): Egyenlő bánásmód és esélyegyenlőség a foglalkoztatáspolitikában. Alapfogalmak, fejlődési trendek. ELTE Társadalomtudományi Kar. Budapest, p. 585.
4. Szellő János (szerk.) (2009): A foglalkozási rehabilitáció szemlélete és gyakorlata. Fogyatékoságtudományi Tudásbázis. Jegyzet. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógynevelési Kar. Budapest.
5. EUROSTAT (2010): Combating poverty and social exclusion, A statistical portrait of the European Union 2010. EUROSTAT Statistical books. Brussels, 2010. [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY\\_OFFPUB/KS-EP-09-001/EN/KS-EP-09-001-EN.PDF](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EP-09-001/EN/KS-EP-09-001-EN.PDF) letöltés: 2014. október 2.
6. Lovász László Gábor (2009): Fogyatékosügy és rehabilitációs jog és igazgatás az Európai Unióban és Magyarországon. Fogyatékoságtudományi Tudásbázis. Jegyzet. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógynevelési Kar. Budapest. p. 20.
7. Nagy Katalin (2000): Foglalkoztatáspolitikai. In: Az Európai Unió szociális dimenziója. (Szerk: Gyulavári Tamás) Szociális és Családügyi Minisztérium. Budapest, p. 286.
8. Csoba Judit (2006): Teljes foglalkoztatás, vagy a munkaparadigma válsága. In: Foglalkoztatáspolitikai. Szerk. Csoba Judit. Debrecen. p.10.
9. Gere Iona–Szellő János (szerk.) (2007): Foglalkozási rehabilitáció. Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány. Budapest. p. 7.
10. Lovász László Gábor (2009): Fogyatékosügy és rehabilitációs jog és igazgatás az Európai Unióban és Magyarországon. Fogyatékoságtudományi Tudásbázis. Jegyzet. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógynevelési Kar. Budapest. p. 27.
11. Szellő János (szerk.) (2009): A foglalkozási rehabilitáció szemlélete és gyakorlata. Fogyatékoságtudományi Tudásbázis. Jegyzet. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógynevelési Kar. Budapest. p. 8.

12. Szabó Miklós–Berde Csaba (2007): Esélyegyenlőség az emberi erőforrás menedzsmentben. In: Esély Egyenlőségi Emberi Erőforrás Menedzsment. Szerk.: Berde Csaba–Dajnoki Krisztina. Campus Kiadó, Debrecen, pp. 9–23.
13. Dajnoki Krisztina (2011): Fogyatékos, illetve megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásának megítélése a szervezetben. Acta Scientiarum Socialium Universitas Kapsváriensis, Studia Scientiarum Socialium XXXIV. (Szerk.: Horváth Gy.) Tomus XXXIV./2011. pp. 85–93.
14. Dajnoki Krisztina (2012): Esélyegyenlőség és diszkrimináció. A fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek a munka világában. Közép-Európai Közlemények. Történesek, geográfusok és regionalisták folyóirata V. évfolyam 1. szám, 2012/1. No. 16. p.145.
15. Móré Mariann (2012): Hátrányos helyzetűek és romák munkaerő-piaci visszailleszkedésének segítése tanácsadási módszerekkel. In: Gortka Rákó E. (szerk.): Társadalomtudományi Tanulmányok V. DUPress Kiadó, pp. 73–79.
16. Gyulavári Tamás–Kardos Gábor (2000): Szociális politika. In: Az Európai Unió politikái. Szerk. Kende Tamás – Szűcs Tamás. Osiris Kiadó, Budapest, p. 86.
17. Központi Statisztikai Hivatal: A hónap témája: a foglalkoztatottság [https://www.ksh.hu/docs/szolgaltatasok/hun/euinfo/honap\\_temaja/foglalkoztatottsag.pdf](https://www.ksh.hu/docs/szolgaltatasok/hun/euinfo/honap_temaja/foglalkoztatottsag.pdf) letöltés: 2014. október 2.
18. EUROSTAT (2002): Employment of disabled persons [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search\\_database](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database) letöltés: 2014. október 2.
19. Könczei György–Kullman Lajos (szerk.) (2009): Társadalombiztosítás és társadalmi integráció. In: Bevezetés a komplex rehabilitációba. Fogyatékoságtudományi Tudásbázis. Jegyzet. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar. Budapest, p. 128.

### Felhasznált irodalom

- Csoba Judit (2006): Teljes foglalkoztatás, vagy a munkaparadigma válsága. In: Foglalkoztatáspolitikai. Szerk. Csoba Judit. Debrecen. pp. 8–27.
- Dajnoki Krisztina (2011): Fogyatékos, illetve megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásának megítélése a szervezetben. Acta Scientiarum Socialium Universitas Kapsváriensis, Studia Scientiarum Socialium XXXIV. (Szerk.: Horváth Gy.) Tomus XXXIV./2011. pp. 85–93.
- Dajnoki Krisztina (2012): Esélyegyenlőség és diszkrimináció. A fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek a munka világában. Közép-Európai Közlemények. Történesek, geográfusok és regionalisták folyóirata V. évfolyam 1. szám, 2012/1. No. 16. pp.145–156.
- Európai Bizottság: A fogyatékkal élő emberek társadalmi befogadása. Európa esélyegyenlőségi stratégiája <http://fszk.hu/images/stories/EU-Tajekoztatas-a-fogyatkosokrol.pdf> letöltés: 2014. 10.02.
- Európai Bizottság: Az Európa 2020 stratégiáról dióhéjban, [http://ec.europa.eu/europe2020/index\\_hu.htm](http://ec.europa.eu/europe2020/index_hu.htm), letöltés: 2014. 01. 08.
- EUROSTAT (2002): Employment of disabled persons [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search\\_database](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database) letöltés: 2014. 10. 02.
- EUROSTAT (2010): Combating poverty and social exclusion, A statistical portrait of the European Union 2010. EUROSTAT Statistical books. Brussels, 2010. [http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY\\_OFFPUB/KS-EP-09-001/EN/KS-EP-09-001-EN.PDF](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-EP-09-001/EN/KS-EP-09-001-EN.PDF) letöltés: 2014. 10. 02.
- Gere Ilona–Szellő János (szerk.) (2007): Foglalkozási rehabilitáció. Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány. Budapest.
- Gyulavári Tamás–Kardos Gábor (2000): Szociális politika. In: Az Európai Unió politikái. Szerk. Kende Tamás–Szűcs Tamás. Osiris Kiadó, Budapest, pp. 81–110.
- Könczei György (2000): A hátrányos helyzetű csoportok védelme az Európai Unióban. In: Az Európai Unió szociális dimenziója. Szerk.: Gyulavári Tamás. Szociális és Családügyi Minisztérium. Budapest, pp. 129–145.



- Könczei György–Kullman Lajos (szerk.) (2009): Társadalombiztosítás és társadalmi integráció. In: Bevezetés a komplex rehabilitációba. Fogyatékoságtudományi Tudásbázis. Jegyzet. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar. Budapest, pp. 118–206.
- Kövér Ágnes (szerk.) (2012): Egyenlő bánásmód és esélyegyenlőség a foglalkoztatáspolitikában. Alapfogalmak, fejlődési trendek. ELTE Társadalomtudományi Kar. Budapest, 585. p.
- Központi Statisztikai Hivatal: A hónap témája: a foglalkoztatottság [https://www.ksh.hu/docs/szolgáltatások/hun/euinfo/honap\\_temaja/foglalkoztatottsag.pdf](https://www.ksh.hu/docs/szolgáltatások/hun/euinfo/honap_temaja/foglalkoztatottsag.pdf) letöltés: 2014. 10. 02.
- Lisszaboni Stratégia, [http://www.euvonal.hu/index.php/index.php?op=kerdesvalasz\\_reszletes&kerdes\\_valasz\\_id=1431](http://www.euvonal.hu/index.php/index.php?op=kerdesvalasz_reszletes&kerdes_valasz_id=1431), letöltés: 2014. 01. 08.
- Lovász László Gábor (2009): Fogyatékosági és rehabilitációs jog és igazgatás az Európai Unióban és Magyarországon. Fogyatékoságtudományi Tudásbázis. Jegyzet. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar. Budapest.
- Maksay Klára (2009): Az Európai Unió foglalkoztatáspolitikájának gazdasági elemzése. Doktori disszertáció. Kaposvár.
- Móré Mariann (2012): Hátrányos helyzetűek és romák munkaerőpiaci visszailleszkedésének segítése tanácsadási módszerekkel. In: Gortka Rákó E. (szerk.): Társadalomtudományi Tanulmányok V. DUPress Kiadó, pp. 73–79.
- Nagy Katalin (2000): Foglalkoztatáspolitikai. In: Az Európai Unió szociális dimenziója. (Szerk: Gyulavári Tamás) Szociális és Családügyi Minisztérium. Budapest, pp. 279–315.
- Samuelson, P. A.–Nordhaus, W. D. (1995): Közgazdaságtan. I. Alapfogalmak és makroökonómia. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 529. p.
- Szabó Miklós–Berde Csaba (2007): Esélyegyenlőség az emberi erőforrás menedzsmentben. In: Esély Egyenlőségi Emberi Erőforrás Menedzsment. Szerk.: Berde Csaba–Dajnoki Krisztina. Campus Kiadó, Debrecen, pp. 9–23.
- Szellő János (szerk.) (2009): A foglalkozási rehabilitáció szemlélete és gyakorlata. Fogyatékoságtudományi Tudásbázis. Jegyzet. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar. Budapest.